

WIADOMOŚCI TARNOWSKIE

Ilustrowany tygodnik polityczny, gospodarczy, społeczny i informacyjny.

Rok XV.

Tarnów, listopad 2019

Nr. 63

Rocznica Starego Cmentarza

Pierwsze cmentarze znajdowały się wokół kościołów i w ich kryptach, ale najstarszą istniejącą do dzisiaj nekropolią jest cmentarz na Zabłociu, nazywany „Starym”. Powstał na podstawie edyktu cesarza Józefa II z roku 1784. Najwcześniejsze zachowane nagrobki pochodzą z ostatnich lat XVIII wieku.

Najstarsza istniejąca tarnowska nekropolia, zanim stała się cmentarzem „Starym”, była cmentarzem na Zabłociu, bo tak nazywała się część miasta, a właściwie przedmieście, na którym został założony.

W 1772 roku do Tarnowa wkroczyli Austriacy. Tarnowianie stali się poddani cesarza, a konkretnie cesarzowej **Marii Teresy Habsburg**. Cesarzowa zmarła w roku 1780, a tron objął jej syn **Józef**.

Cesarz Józef II edyktem z roku 1784 nakazał likwidację cmentarzy w miastach i zakładanie ich poza „terenem zabudowanym”. W ten sposób zlikwidowany został najstarszy tarnowski cmentarz – na obecnym placu katedralnym, założony został natomiast cmentarz poza miastem.

Edykt cesarza był bardzo radykalny – zmarli mieli być grzebani bez trumien, w płóciennych workach, zakazano budowania pomników, a zwłoki miały być przysypywane wapnem. Na szczęście o niektórych zapisach bardzo szybko zapomniano.

Najwcześniejszy, odnotowany w kronice bernardyńskiej, pochówek na nowo powstałym cmentarzu miał miejsce 23 listopada 1788 roku, kiedy złożono do grobu ciała ojca **Man-sweta Hartika** - bernardyna. Zgodnie z cesarską decyzją na cmentarzu chowano nie tylko katolików, ale i wyznawców innych religii.

W 1870 roku cmentarz został skomunalizowany, a w roku następnym zakupiono teren na południe i zachód między potokiem Wątok i linią kolejową, a w roku następnym cmentarz osiągnął dzisiejszy kształt.

W drugiej połowie XIX wieku pojawiły się na cmentarzach kwatery patriotyczne. W Tarnowie początek dała zbiorowa mogiła ofiar rabacji 1846 roku. W 1863 roku umieszczono obok niej zwłoki rannych powstańców zmarłych w Tarnowie. W 1876 roku wzniesiono po-

Stary Cmentarz. Mogiła zbiorowa zmarłych w Tarnowie powstańców styczniowych

mnik nad grobem zmarłego w Tarnowie **Rufina Piotrowskiego**, powstańca z 1831 roku, sybiraka i autora pamiętników. W 1891 roku odsłonięto wielką mogiłę z głazów nad zbiorowym grobem zmarłych w Tarnowie powstańców styczniowych.

Już w XIX wieku cmentarz na Zabłociu nazywano „Starym”. Szacuje się, że łącznie pochowano na nim ponad 70 tysięcy osób. Początkowo miał on powierzchnię około hektara, obecnie jest ona ponad trzy razy większa. Już w 1928 roku Rada Miejska zdecydowała o zamknię-

ciu cmentarza, zezwalając jedynie na pochówki w istniejących grobowcach lub wzniesionych w miejscu wcześniejszych pochówków.

Na Starym Cmentarzu pochowani są m.in.: księżna **Anna Maria z Lubomirskich Radziwiłłowa**, biskup **Florian Amand Janowski**, powstaniec **Rufin Piotrowski**, wynalazca **Jan Szepanik**, burmistrzowie Tarnowa, przedsiębiorca i kupiec **Władysław Brach**, wieloletni proboszcz parafii katedralnej ksiądz infułat **Jan Bochenek** oraz zmarły w 2008 roku senator **Andrzej Fenrych**.

Burmistrzowie Tarnowa spoczywający na Starym Cmentarzu

Witold Rogoyski, najdłużej, bo przez 23 lata, sprawujący urząd burmistrz Tarnowa. Urodził się 3 czerwca 1841 roku w Lubli, od 1849 roku uczęszczał do gimnazjum w Tarnowie.

Miał być wojskowym - ojciec w 1852 wysłał go do Cesarskiej Akademii Wojskowej, w 1859 roku uzyskał stopień porucznika i trafił na Węgry.

Gdy wybuchło powstanie styczniowe Rogoyski powrócił do Tarnowa, wstąpił do „batalionu galicyjskiego”. Dowodził 1 kompanią piechoty, brał udział w bitwach pod Stefankowem, Michałowem, Borią, Jeziorkiem, Rzecznawem, awansował do stopnia majora wojsk polskich. W czerwcu 1863 roku oddział **Dionizego Czachowskiego**, w którym walczył Rogoyski, poszedł w rozsypkę, otoczony przez Rosjan. Rogoyski, Czachowski i kilku żołnierzy przedostali się do Galicji.

Ze względu na pogarszający się stan zdrowia Rogoyski nie powrócił już do Królestwa, osiadł we własnym majątku, założył rodzinę. Po śmierci żony zawarł kolejny związek małżeński, sprzedał majątek i przeniósł się do Tarnowa.

W 1877 roku Jan Witold Rogoyski wybrany został do Rady Miejskiej. W jej składzie znalazł się również po kolejnych wyborach, w latach 1881 i 1884. 5 lutego 1884 roku, poparty przez 24 z 33 radnych został wybrany burmistrzem Tarnowa.

W następnym roku burmistrz stał na czele delegacji do cesarza **Franciszka Józefa I**, interweniującej na rzecz utrzymania diecezji tarnowskiej, która miała być zlikwidowana. Czas pełnienia funkcji burmistrza przez Rogoyskiego to również początek wielu miejskich inwestycji i zmian w funkcjonowaniu miasta. Naprawiono attykę Ratusza, wybudowano studnię na Burku, przebudowano koszar. W 1877 roku rozpo-

częto rozbudowę i remont szpitala miejskiego, przejęto od księcia **Eustachego Sanguszki** planty przed dworcem kolejowym, otwarto szkołę ogrodniczą.

W 1887 roku burmistrz Tarnowa uzyskał również mandat do Sejmu Krajowego. Na przełomie roku 1887 i 88 rozpoczęła się budowa koszar dla kawalerii, magazynów wojskowych, stajni i wozowni przy dzisiejszej ulicy Goldhammera. W Tarnowie powstały także koszary i biura policji miejskiej oraz straży pożarnej, biura kasy miejskiej i budownictwa miejskiego. W 1888 roku, z okazji czterdziestolecia panowania Franciszka Józefa I Rada Miejska postanowiła nadać imię cesarza nowo powstającej szkole żeńskiej, a na jej budowę zaciągnięto kolejną pożyczkę. Budowę zakończono w roku 1890.

W tym samym roku odbyły się kolejne wybory samorządowe, w ich wyniku burmistrzem ponownie wybrano Rogoyskiego. W 1890 roku przeprowadzono regulację ulicy Brodzińskiego, poszerzono ulicę Mickiewicza, zakupiono plac pod budowę budynku „Sokoła”. W następnym roku wybudowano strażnice dla pobierania „kopytkowego” przy wjeździe do miasta, budynek lombardu przy placu Kazimierza Wielkiego, na nowo wykupionych terenach przy Krakowskiej, naprzeciwko Kaczkowskiego, założono skwer, na którym dzisiaj stoi Brama Seklerska. W 1892 roku zakończono remont ratusza, zakupiono plac pod budowę ochronki i rozpoczęto budowę nowej szkoły na Strusinie.

18 kwietnia 1895 roku Rogoyski udekorowany został orderem Franciszka Józefa za zasługi dla rozwoju miasta. W 1906 roku Rogoyski został po raz kolejny wybrany burmistrzem. W grudniu tego roku ogłosił jednak na sesji swoją dymisję. W dowód uznania zasług burmistrza Witolda Rogoyskiego rada miejska przyznała mu dożywotnią rentę oraz jego imieniem nazwano jedną z ulic Tarnowa.

Po rezygnacji z urzędu Rogoyski przez krótki czas był jeszcze dyrektorem Miejskiej Kasy Oszczędności w Tarnowie. Zmarł w Tarnowie 28 lutego 1916 roku i został pochowany na Starym Cmentarzu w grobowcu rodzinnym.

Tadeusz Tertil urodził się 7 września 1864 roku w Sanoku. Po ukończeniu gimnazjum wstąpił do seminarium duchownego w Przemyślu, ale po roku zrezygnował ze studiów teologicznych i zaczął studiować prawo na uniwersytecie we Lwowie.

W 1886 roku ożenił się i rodzina przeniósła się do Tarnowa, gdzie młody prawnik otworzył kancelarię adwokacką, pracował także w biurze bezpłatnej pomocy prawnej dla ubogiej ludności. W 1893 roku związał się z tarnowskim gniazdem „Sokoła”, przez pewien czas pełnił funkcję jego sekretarza, a od 4 kwietnia 1900 roku prezesa. Aktywna obecność w życiu publicznym pozwoliła Tertilowi uzyskać mandat radnego w wyborach w roku 1906. 14 stycznia 1907 roku rada wybrała go burmistrzem 23 głosami „za”, przy dziewięciu wstrzymujących się.

Czas urzędowania Tertila na stanowisku burmistrza to okres realizacji wielu istotnych dla Tarnowa inwestycji. Najważniejsze to: wodociąg, elektrownia i nowy, bardzo na ówczesne czasy nowoczesny, budynek dworca kolejowego. Wszystkie wymienione inwestycje oddano do użytku w roku 1910.

Od 1908 roku Tadeusz Tertil był posłem na Sejm Krajowy Galicji. Jako posłowi udało mu się pozyskać fundusze z kasy państwa na regulację koryta Wątku. Mimo zadłużenia miasta realizowano kolejne inwestycje - powstały: siedziba Banku Austro-Węgierskiego przy ulicy Mickiewicza, poczta główna przy Urszulańskiej, szkoła im T. Czackiego, wreszcie synagoga na rogu dzisiejszych ulic Nowej i Waryńskiego.

3 września 1911 roku uruchomiono linie tramwajową o długości przeszło dwóch i pół kilometra - od ulicy Lwowskiej, przez Wałową, Krakowską, do dworca kolejowego. W tym samym roku burmistrz Tarnowa został wybrany posłem do Rady Państwa. Z powodu konfliktów w Radzie Miasta i nieustających ataków na swoją osobę 31 października 1912 roku Tertil złożył rezygnację z urzędu, nie została ona jednak przyjęta przez rajców. Po wybuchu wojny i wejściu do Tarnowa wojsk rosyjskich

burmistrz nie opuścił miasta, organizował zakup żywności dla mieszkańców, miejska gazownia rozprowadzała wśród ludności węgiel i koks, wypłacano zasiłki rodzinom żołnierzy, emerytom i wdowom. Po powrocie do Tarnowa wojsk austro-węgierskich w maju 1915 roku, w atmosferze wzajemnych oskarżeń o kolaborację z Rosjanami, Tertil po raz drugi już złożył rezygnację z urzędu, a wraz z nim mandaty złożyło 17 radnych. I tym razem jednak dymisja nie została przyjęta.

W ostatnim okresie wojny Tadeusz Tertil został prezesem Koła Polskiego w Wiedniu, a pod koniec października 1918 roku znalazł się w składzie prezydium Polskiej Komisji Likwidacyjnej w Krakowie, wspólnie z **Wincentym Witosem**, **Aleksandrem Skarbkiem** oraz **Ignacym Daszyńskim**.

30 października Tertil przybył do Tarnowa i zwołał nadzwyczajne posiedzenie Rady Miasta. Radni podjęli wówczas historyczną uchwałę, oddając się do dyspozycji Państwu Polskiemu. Ostatecznie rankiem 31 października 1918 roku Tarnów był pierwszym wolnym miastem w tworzącym się państwie polskim.

Tadeusz Tertil pełnił funkcję burmistrza do roku 1923. Ciągłe ataki na jego osobę sprawiły, że w ostatnim roku sprawowania urzędu dwukrotnie jeszcze składał rezygnację, po raz ostatni 13 września 1923 roku. Obowiązki pełnił do 25 października.

Tadeusz Tertil zmarł w Tarnowie 31 marca 1925 roku, w wieku 61 lat. Pogrzeb odbył się na koszt miasta, a uchwałą Rady Miasta przemianowano ulicę Lipową na ulicę dr. T. Tertila.

Janusz Rypuszyński urodził się 5 maja 1848 roku we Lwowie.

Od 1889 roku zamieszkał z rodziną na stałe w Tarnowie. W 1890 roku został wybrany do Rady Miasta.

Przez wiele lat pracował jako architekt i budowniczy, stąd wiele domów stojących do dziś w Tarnowie to budynki jego autorstwa - m.in. hotel „Bristol”, klasztor XX Filipinów, domy przy ulicy Wałowej, Lipowej, Kaczkowskiego, Krakowskiej, Piłsudskiego.

Po rezygnacji **Tadeusza Tertila** do czasu wyboru nowego burmistrza zastępował go wiceburmistrz Mutz, który 3 grudnia 1923 roku ogłosił wybory nowego burmistrza. Był bodaj najstarszym tarnowskim burmistrzem - w chwili wyboru miał 75 lat.

Janusz Rypuszyński zmarł w Tarnowie 1 lutego 1932 roku w wieku 84 lat.

Julian Kryplewski urodził się w Tarnowie 15 lutego 1877 roku.

Podczas I wojny światowej **Julian Kryplewski** został powołany do wojska i pracował w austriackim sądownictwie wojskowym jako adwokat. Po wojnie zgłosił się na ochotnika do Wojska Polskiego, w którym był również obrońcą przed wojskowymi sądami.

30 listopada 1926 roku dokonano wyboru burmistrza - Julian Kryplewski otrzymał 41 głosów.

7 lutego 1928 roku burmistrz Tamowa podpisał umowę z profesorem **Adolfem Szyszko Bohuszem** na wykonanie mauzoleum, w którym miały spocząć sprowadzone do kraju prochy generała **Józefa Bema**. Prochy Józefa Bema sprowadzono do Tarnowa 30 czerwca 1929, a Julian Kryplewski stał na czele Komitetu Obywatelskiego. Jeszcze raz stanął na czele lokalnego samorządu we wrześniu 1939 roku, kiedy przewodniczył Tymczasowemu Zarządowi Miasta.

Julian Kryplewski zmarł w Tarnowie 11 października 1949 roku.

Michał Skowroński urodził się 3 września 1873 roku w Kolbuszowej.

W 1907 roku przeniósł się z rodziną do Tarnowa i rozpoczął pracę jako prokurator.

Po czerwcowych wyborach roku 1929 wybory burmistrza miasta odbyły się 1 października. 47 radnych w jawnym głosowaniu jednogłośnie poparło Michała Skowrońskiego. Miastu po raz kolejny groziło rozwiązanie rady i zarząd komisaryczny. Próba zapobieżenia rozwiązaniu Rady Miejskiej było oświadczenie, w którym burmistrz i radni wyrazili poparcie dla rządu **Józefa Piłsudskiego**.

19 grudnia 1930 odbyło się ostatnie posiedzenie rady. Urzędowanie przejął z rąk Michała Skowrońskiego komisarz rządowy **Adam Marszałkiewicz**. Michał Skowroński był ostatnim burmistrzem Tarnowa, w 1933 zmieniono ustawę o samorządzie terytorialnym, wprowadzając w miastach urząd prezydenta.

Michał Skowroński zmarł w Tarnowie 2 maja 1936 roku.

Pomnik Sybiraka

Na Starym Cmentarzu na Zabłociu w Tarnowie stoi pomnik Rufina Piotrowskiego. Ten działacz polityczny, uczestnik powstania listopadowego, emigrant, emisariusz, działacz patriotyczny, pedagog, pamiętnikarz zmarł w Tarnowie 20 lipca 1872 roku.

W czasie powstania listopadowego **Rufin Piotrowski** walczył w korpusie **Dwernickiego** w bitwie pod Ostrołęką i w obronie Warszawy. W latach 1833-35 był członkiem Towarzystwa Demokratycznego Polskiego. W 1843 roku przybył jako emisariusz do ojczyzny. Organizował konspirację w Kamieńcu Podolskim. Został schwytany 31 grudnia 1843 roku i 29 lipca 1844 roku skazany na karę śmierci przez rozstrzelanie. Wyrok zamieniono na dożywotnie zesłanie do Jokaterijska na Syberii. W lutym 1846 roku ucieka na piechotę przez Solikamsk i Wielki Ustiug do Archangielska. Stamtąd przedostaje się do Petersburga, a następnie do Rygi. Opuścił Rosję, docierając przez Królewiec do Francji. Po wybuchu wojny krymskiej w latach 1853-1854 przebywał w Turcji, gdzie pojechał, by pomóc przy organizowaniu Legionu Polskiego. Był ponadto w latach 1851-1867 wykładowcą języka polskiego, geografii i historii w Szkole Narodowej Polskiej w Paryżu.

W roku 1867 opuścił Francję i wrócił do Galicji. Po powrocie do kraju zaczynają się jego związki z Tarnowem. Początkowo był nauczycielem dzieci w majątku **Adolfa Jordana** w Błoniu koło Tarnowa, a następnie od 1871 roku nauczycielem języka francuskiego w Cesarsko

Królewskim Gimnazjum w Tarnowie. Pierwszego stycznia 1870 roku w wieku 63 lat wziął ślub z nauczycielką **Anielą Stachowicz**. Małżonkowie zamieszkali w Tarnowie.

Rufin Piotrowski zmarł bezpotomnie dwa lata później. Pogrzeb odbył się 22 lipca 1872 roku na Starym Cmentarzu w Tarnowie.

Swoje wspomnienia zawarł między innymi w: „Pamiętnikach z pobytu na Syberii” Dnia 1 listopada 1876 roku na Starym Cmentarzu w Tarnowie dokonano uroczystego odsłonięcia ufundowanego ze składek społecznych pomnika Rufina Piotrowskiego autorstwa **Antoniego Kurzawy**.

Jubileusz Społecznego Komitetu

Od dwudziestu pięciu lat działa nieprzerwanie Społeczny Komitet Opieki nad Starym Cmentarzem w Tarnowie. Rok wcześniej odbyła się pierwsza kwesta na rzecz ratowania zniszczonych, zabytkowych nagrobków.

W 1982 roku powołany został do życia Społeczny Komitet Opieki nad Starym Cmentarzem. Tworzyli go miłośnicy lokalnej historii i zabytków, a prezesem został **Jan Preiss**.

W roku 1991 Komitet ten uległ samorozwiązaniu. W 1994 roku, z inicjatywy **Antoniego Sypka** i byłych członków rozwiązane Komitetu, reaktywowano Komitet Opieki nad Starym Cmentarzem.

Pierwszą kwestę przeprowadzono 1 listopada 1993 roku z inicjatywy założyciela Komitetu, Antoniego Sypka, autora „Przewodników pod Starym Cmentarzu”. Kwestowało kilkunastu wolontariuszy, byli w tym gronie m.in. nauczyciele, aktorzy, lekarze i dziennikarze.

Pierwszym pomnikiem, jaki został odrestaurowany z zebranych w ten sposób pieniędzy, był nagrobek **Marylki Hacheilówny**, zmarłej w 1894 roku córki znanego tarnowskiego architekta i budowniczego. Na liście odrestaurowanych dzięki ofiarności kwestujących i odwiedzających cmentarz za-

bytków znalazły się w kolejnych latach m.in. nagrobek **Józefa Starkela**, lekarza, powstańca styczniowego, honorowego obywatela Tarnowa, grobowce rodzinne **Ciołkoszów** i **Idzikowskich**, mogiła robotników poległych w starciu z policją w roku 1923, grób **Jakuba Delekty**, pierwszego właściciela dzisiejszej kawiarni „Tatrzańska” oraz wiele innych.

Każdy odrestaurowany nagrobek oznaczony jest tabliczką z datą konserwacji.

W czerwcu 2018 roku zmienił się zarząd Komitetu Opieki nad Starym Cmentarzem w Tarnowie. W skład zarządu wchodzi obecnie pięć osób. **Ewa Filipów** – prezes, **Ryszard Żądło** wiceprezes. Członkowie: **Tadeusz Mędziewski** i **Ryszard Lis**. Sekretarzem jest **Janusz Cieśla**. Kwestę na odnowę zabytków Starego Cmentarza w 2018 roku poszerzono o Cmentarz w Krzyżu i Mościcach. Dzięki temu zebrano podczas ubiegłorocznej kwesty rekordową kwotę - ponad 38 tysięcy złotych. Pozwoliło to na wyremontowanie grobowców: **Tadeusza Podoleckiego**, rodziny **Zarembów**, **Jana Nepomucena Hanke**, grobów **Jaroszów** i **Głuszaków** oraz grobu **Franciszka Smalca**. Tegoroczna kwesta poszerzona została o kolejną nekropolię - cmentarz w Klikowej.

Biskupi diecezji tarnowskiej

Po śmierci biskupa – nominata Jana Duwala biskupem nowej diecezji tarnowskiej został mianowany w 1785 roku przez cesarza Józefa II **Florian Amand Janowski**.

Urodził się w 1725 roku w Masłomiącej k. Więclawic. Studiował filozofię na Uniwersytecie Jagiellońskim, a w 1745 roku wstąpił do benedyktynów w Tyńcu, przyjmując imię Amand. W 1760 roku objął w tynieckim klasztorze urząd podprzeora i mistrza nowicjatu, a dwa lata później przejął obowiązki opata.

Godność i urząd opata tynieckiego zatrzymał także po mianowaniu na biskupa diecezji tarnowskiej. Cesarz **Józef II** mianował Floriana Amanda Janowskiego biskupem 24 grudnia 1785 roku. Kilka miesięcy później - w kwietniu 1786 roku został prekonizowany na biskupstwo przez papieża **Piusa VI**.

Czas sprawowania posługi biskupiej w Tarnowie przez **Floriana Janowskiego** przypadł na trudny okres reform józefińskich. Zniesiono wiele świąt kościelnych, likwidowano klasztory męskie i żeńskie oraz parafie, grabiąc z kościołów kosztowności. Janowski ciężko przeżył katuszę trzech kolegiat - w Bobowej, Nowym Sączu i Wojniczu.

Mimo tak niesprzyjających okoliczności, udało się jednak biskupowi z powodzeniem podjąć wiele istotnych dla nowej praktycznie diecezji spraw. Przede wszystkim, w porozumieniu z biskupami przemyskim i spiskim, zdołał przeprowadzić korektę granic diecezji tarnowskiej. Utworzył również kapitułę katedralną, zorganizował konsystorz, bierzmował diecezjan, konsekrował kościoły. Nie udało się jedynie utworzyć własnego, diecezjalnego seminarium duchownego, gdyż wciąż obowiązywały seminaria generalne, a tarnowscy alumni studiować musieli we Lwowie.

Biskup zmarł 4 stycznia 1801 roku. Pochowany został na Starym Cmentarzu w Tarnowie. Najprawdopodobniej pierwotnie miał zostać pochowany w kościele, o czym świadczyć może kształt grobowca, z jednej strony płaski, dostosowany do postawienia przy ścianie.

Józef Alojzy Pukalski urodził się w 1798 roku w Cieszynie, gdzie ukończył gimnazjum i studia filozoficzne. W 1830 roku objął probostwo w Wilamowicach, a w 1846 roku w Żywcu. Doceniony przez władze kościelne w 1851 roku został kanonikiem kapituły katedralnej tarnowskiej. W tym samym roku otrzymał od cesarza nominację na biskupa tarnowskiego. Prekonizowany przez **Piusa IX** 15 marca 1852 roku sakrę biskupią przyjął 23 maja w Wiedniu, a 29 czerwca 1852 roku odbył ingres do tarnowskiej katedry.

W przeciwieństwie do poprzedników, którzy w Tarnowie spędzili po kilka zaledwie lat, biskup Pukalski kierował diecezją przez okres 33 lat. Józef Pukalski był sumiennym duszpasterzem. Był zwolennikiem reerekcji i rozwoju bractw religijnych w parafiach. Za jego czasów pojawili się w Tarnowie księża Filipini i siostry Urszulanki.

Za rządów biskupa Pukalskiego powstały też pierwsze stowarzyszenia społeczne i religijne, dobroczynne, naukowe i rzemieślnicze m.in. „Gwiazda Tarnowska” czy tarnowska Bursa św. Kazimierza. Zastąpił jako mecenas uczącej się młodzieży - fundował stypendia i zapomogi uczniom tarnowskiego gimnazjum.

Jako biskup tarnowski uczestniczył w obradach Soboru Watykańskiego I. Wspólnie z biskupami austriackimi opowiadał się m.in. przeciwko ogłoszeniu dogmatu o nieomyślności papieża, ale gdy dogmat ten został jednak sformułowany przyjął go lojalnie i bez zastrzeżeń. Dane mu było również uczestniczyć w pogrzebie poprzednika - usuniętego z Tarnowa biskupa **Wojtarowicza**, zmarłego w Krakowie w 1875 roku.

Pod koniec życia Józefa Pukalskiego nastąpił podział diecezji i jej zachodnią część przydzielono diecezji krakowskiej. W wyniku tej zmiany diecezja tarnowska utraciła 101 parafii i kilkaset tysięcy wiernych.

Józef Alojzy Pukalski zmarł na zapalenie płuc 6 stycznia 1885 roku w wieku 87 lat i spoczywa w podziemiach kaplicy pw. św. Józefa na Starym Cmentarzu w Tarnowie.

Ignacy Łobos urodził się w 1827 roku w Drohobyczu. Gimnazjum ukończył w Samborze, a studia filozoficzne i teologiczne w Przemyślu, gdzie w 1851 roku przyjął święcenia kapłańskie.

W 1874 roku został szambelanem papieskim, prezesem konsystorza biskupiego i notariuszem sądu, a nieco później prałatem scholastykiem kapituły katedralnej i prałatem domowym. Sprawował też funkcję dziekana miejskiego dekanatu przemyskiego. Jego kariera nieuchronnie prowadziła do nominacji biskupiej, co nastąpiło w 1882 roku, gdy Ignacy Łobos został sufraganem diecezji przemyskiej. W 1885 roku został początkowo mianowany przez papieża **Leona XIII** administratorem apostolskim diecezji tarnowskiej, ale rok później mianowano go biskupem i Ignacy Łobos odbył ingres do tarnowskiej katedry. Utworzył w diecezji cztery nowe dekanaty i sześć placówek duszpasterskich. Zgodnie z zaleceniami Rzymu wprowadził w tarnowskim seminarium duchownym wykłady z filozofii chrześcijańskiej oraz wykłady sztuki sakralnej.

Za jego biskupstwa po raz pierwszy w historii diecezji zwołany został „synod dziekański”. To Ignacy Łobos sprowadził do Tuchowa redemptorystów i zlecił im opiekę nad cudownym obrazem Matki Boskiej. Za jego rządów powstało wiele domów sióstr służebniczek dębickich i starowiejskich, które otwierały liczne ochronki, a czasami także prowadziły szkoły.

Łobos zorganizował także na wielką skalę jubileusz sześćsetlecia śmierci **św. Kingi** oraz rozpoczął starania w sprawie jej kanonizacji. W 1888 roku założono szkołę dla kształcenia organistów, w tym samym roku powołano do życia Muzeum Diecezjalne.

Posiadał honorowe obywatelstwo miasta Tarnowa, Biecza, Drohobycza i Leżajska. W 1900 roku wyraził zgodę na ponowne przeniesienie do diecezji przemyskiej. Niespodziewana śmierć pokrzyżowała jednak te plany.

Zmarł w 1900 roku, w Wielkanoc. Spoczywa w grobowcu kapitulnym na Starym Cmentarzu w Tarnowie.

Edward Komar urodził się 18 stycznia 1872 roku w Koprzywnicy koło Sandomierza. Po szkole podstawowej rozpoczął naukę w gimnazjum w Krakowie, tam też rozpoczął studia w seminarium duchownym. Święcenia kapłańskie przyjął w Krakowie 9 sierpnia 1897 roku, po czym ponownie pojechał do Rzymu kontynuować studia.

W roku 1900 powrócił do kraju i został wikarym w Morawicy, a w roku następnym ojcem duchownym krakowskiego seminarium. W 1915 roku decyzją ordynariusza krakowskiego, biskupa **Adama Sapięhy** został proboszczem parafii w Osielcu. Po pięciu latach przeniesiony został na probostwo w Suchej.

W następnym roku został dziekanem dekanatu suskiego, a biskup tarnowski **Leon Wałęga** wybrał go na biskupa pomocniczego. Kilka dni później nowy biskup został wikariuszem generalnym i oficjałem sądu biskupiego w Tarnowie. Jeszcze w tym samym roku biskup Wałęga mianował go rektorem Wyższego Seminarium Duchownego w Tarnowie.

Po 15 latach pełnienia obowiązków rektora biskup Edward Komar, w roku 1936 odwołany został z funkcji. W tym samym roku, po śmierci księdza **Józefa Bąby**, prepozyta kapituły, Edward Komar otrzymał nominację na to stanowisko. W czerwcu 1939 roku biskup Edward Komar został wybrany wikariuszem kapitulnym, a 24 czerwca 1940 roku papież **Pius XII** mianował go administratorem apostolskim.

Jesienią 1940 roku gestapo rozpędziło alumnów, dopiero w roku następnym, dzięki staraniom Episkopatu można było otworzyć seminarium duchowne, z zastrzeżeniem, że mogą w nich studiować jedynie ci klerycy, którzy rozpoczęli studia przed wojną, a nowi nie będą przyjmowani. Dzięki determinacji biskupa Komara seminarium zostało uruchomione ponownie - tym razem w domu biskupim w Tarnowie, gdzie działało do końca wojny.

Biskup Edward Komar zmarł po krótkiej chorobie 29 września 1943 roku. Pochowano go na Starym Cmentarzu w podziemiach kaplicy świętego Józefa.

